

نیازسنجی اطلاعاتی اعضای جوان کتابخانه‌های عمومی شهر تهران

مریم امیدخدا^۱
دکتر فرشته سپهر^۲

چکیده

پژوهش حاضر با استفاده از روش پیمایشی، نیازها و علاقه‌مطالعاتی اعضای جوان از کتابخانه‌های عمومی شهر تهران زیر نظر نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور را مورد مطالعه قرار می‌دهد. هدف اصلی این پژوهش شناخت و تعیین علاقه و نیازهای مطالعاتی جامعه پژوهش می‌باشد و درصد تعیین مهم‌ترین منابع جهت کسب اطلاعات می‌باشد. تعداد ۶۰۰ عضو از میان ۵۳۲۵۱ نفر اعضای جوان به عنوان نمونه به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای متناسب با اندازه و حجم هر منطقه مورد بررسی قرار گرفت. داده‌ها از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد. اولویت‌های نیازمطالعاتی در کل شهر تهران: موضوع فناوری و علوم کاربردی با ۲۵/۶ درصد، و طبق اولویت دوم موضوع هنر با ۲۲/۱ درصد، و طبق اولویت سوم جغرافیا و تاریخ با ۲۰/۵ درصد، بیشترین نیازهای اطلاعاتی بوده‌اند.

نتایج پژوهش روشن ساخت که بیشترین منابع مورد نیاز جهت کسب اطلاعات دسترسی به اینترنت و (CD) سی‌دی‌های آموزشی بیشترین رسانه‌های مورد نیاز اعضای جوان بوده است
کلید واژه‌ها: مجموعه‌سازی، نیاز اطلاعاتی، کتابخانه‌های عمومی، جوانان، شهر تهران

مقدمه

صورتی امکان پذیر خواهد شد که منابع کتابخانه‌ها با سلیقه آنان هماهنگ گردد و رضایت آنان را جلب کند و نیاز اطلاعاتی، آموزشی آنان را برآورده سازد. بنابراین در این پژوهش ضرورت دیده شد تا جهت تهیه مجموعه‌ای مناسب برای کتابخانه‌های عمومی، نیازهای اطلاعاتی مراجعه‌کنندگان (بویژه بخش وسیعی از اعضا که جوانان و آینده‌سازان مملکت هستند) مورد بررسی و سنجش قرار گیرد. باشد که نتایج آن مد نظر مسئولین و مجریان فرهنگی قرار گیرد و آنها را در سیاست‌گذاری‌های مجموعه سازی یاری دهد

کتابخانه‌های عمومی برای استفاده عموم افراد جامعه بوجود می‌آیند و همگان استفاده‌کنندگان بالقوه آن محسوب می‌شوند، به همین دلیل در این نوع کتابخانه باید منابع مناسب استفاده‌همگان تهیه شود. کتابخانه‌های عمومی با عرضه خدمات فرهنگی، آموزشی و علمی، به همه گروه‌های جامعه، یکی از معیارهای رفاه اجتماعی و یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی یک جامعه محسوب می‌شوند. این شاخص در صورتی بالا خواهد رفت که مردم و مراجعین علاقه مند به کتاب و کتابخوانی شوند، این مهم در

بیان مسأله:

پژوهش‌های انجام شده در زمینه تعلیم و تربیت ثابت می‌کند که عادت به مطالعه امری اکتسابی است و مانند دیگر الگوهای رفتاری در روند اجتماعی شدن انسان

۱. کارشناس ارشد رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی

ketabdarhv@gmail.com

۲. عضو هیأت علمی واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی

fereshteh.sepehr@yahoo.com

تعاریف عملیاتی و مفهومی:

کتابخانه های عمومی شهر تهران: کتابخانه هایی می باشند که به موجب قانون زیر نظر نهاد کتابخانه های عمومی استان تهران اداره می شوند و تمام یا بخشی از بودجه آنان توسط بودجه عمومی کشور تأمین می گردد که در شهر تهران ۳۷ کتابخانه موجود است.

اعضا: منظور اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران می باشد.

جوان: براساس تعریف جوان از سوی سازمان ملی جوانان کشور، طیف سنی ۱۵-۲۹ سال می باشد. **نیازسنجی اطلاعاتی:** عبارت است از کاربرد فنی که بتوان به کمک آنها اطلاعات مناسب را درباره نیازها گردآوری کرد و به الگوی نیازها و خواسته های فرد، گروه و جامعه دست یافت. هدف اساسی نیازسنجی، تولید اطلاعات درباره مصرف کنندگان و کاربران است. از این طریق می توان مشارکت مسؤلانه کاربران (مصرف کنندگان کالا یا خدمات) را در طراحی، ایجاد، استقرار و تداوم حیات سیستمها جلب نمود. (بابایی، ۱۳۸۲)

تعریف دیگری از نیازسنجی اطلاعاتی: نیازسنجی، تجزیه و تحلیل نیازهای اطلاعاتی جامعه کتابخانه و رفتارهای اطلاع یابی آنها و تعیین نیازهای شان براساس وظایف و مأموریت های خاص هر گروه و اهداف کتابخانه و سازمان مادر می باشد. برای سنجش نیازهای اطلاعاتی ابتدا گروه های مختلف جامعه به دقت شناسایی می شوند و سپس براساس نوع فعالیت ها، موضوع و وظایف خاص هر گروه و در نظر گرفتن کارهای جاری و طرح های آینده آنها و نیز در نظر گرفتن مجموعه موجود کتابخانه، خلأها و کمبودهای موجود شناسایی می شوند تا براساس آنها منابع جدید، شناسایی، انتخاب، تهیه و به مجموعه اضافه گردند. (محسنی، ۱۳۸۲)

"نیازسنجی ابزاری است برای ایجاد رضایت مندی کاربران و برای کاربرد اطلاع رسان." (وزیر پور، ۱۳۸۴)

به طور کلی نیازسنجی فرآیند جمع آوری اطلاعات درباره نیازهای افراد، گروهها، سازمانها و موسسات و اولویت بندی آنهاست تا از این رهگذر، زمینه لازم برای برطرف کردن این نیازها فراهم آید. (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۵)

نیازسنجی اطلاعاتی در این پژوهش: بررسی نیازهای موضوعی و منابع مورد نیاز اعضا جهت کسب اطلاعات

از دوران کودکی ایجاد می شود یعنی همان طور که خواندن، نوشتن و حساب کردن رامی آموزد می تواند مطالعه را هم یاد بگیرد. در این راستا کتابخانه ها مسئولیت دارند که در ایجاد عادت مطالعه حرکتی بنیادی و نظام یافته داشته باشند. (عماد خراسانی، ۱۳۸۲)

یکی از مهمترین دلایل عدم گرایش جوانان به مطالعه کتابهای غیر درسی، کمبود کتابهای مورد علاقه آنان در کتابخانه ها و یا نبود کتاب های مناسب است. تجربه نشان داده است در هر کجا که کتابهای مناسب به سهولت در اختیار اعضا قرار گرفته با استقبال چشمگیر آنان روبرو شده است. (احمدی فصیح، ۱۳۸۵)

به نظر می رسد سرانه مطالعه در کشور ما طبق آمارهای منتشره در روزنامه های کثیرالانتشار در سالهای اخیر، کمتر از چند دقیقه دقیقه باشد. یکی از دلایل این مطالعه کم و عدم استفاده از کتاب و کتابخانه در دسترس نبودن منابع مورد نیاز استفاده کنندگان می باشد. عامه مردم به دلیل گرانی کتاب و حجم زیاد عناوین منتشر شده امکان تهیه همه کتاب های مورد علاقه و نیاز خود را ندارند. از طرفی، یک عنوان خوب به سرعت نایاب می شود و دسترسی به آن میسر نیست. اعضا وقتی در کتابخانه ای عضو می شوند انتظار دارند که منابع مورد علاقه و نیازشان در آنجا موجود باشد، بنابراین وجود منابع مناسب و روزآمد موجب رضایت مندی آنان از کتابخانه و ارتقاء فرهنگ مطالعه می شود. برای رسیدن به این اهداف و تهیه مجموعه مناسب، نیازسنجی اطلاعاتی مراجعه کنندگان و کشف نقاط قوت و ضعف مجموعه کتابخانه ضروری است. در این صورت تهیه مجموعه بر اساس نیاز منطقه ای و محلی امکانپذیر میشود و به این ترتیب رضایت مراجعان جلب شده و ارتقاء و توسعه فرهنگی را در پی خواهد داشت.

تعریف سوالات پژوهش:

- ۱- نیازهای اطلاعاتی اعضا در کتابخانه های عمومی شهر تهران چگونه است؟
- ۲- اعضا به چه منابعی جهت کسب اطلاعات نیاز دارند؟
- ۳- کدام شیوه دسترسی به منابع اطلاعاتی مورد نیاز اعضا می باشد؟

آنهامی باشد. در اینجا نیازسنجی یک "مقوله کاربرمدار" است و کانون توجه آن تعیین نیازهای واقعی کاربران با استفاده از فنون و ابزار خاص است.

اهمیت پژوهش:

نیازسنجی به عنوان ابزار تولید اطلاعات درباره کاربران (مصرف کنندگان)، کاربرد وسیعی یافته است. اطلاع‌رسانان و کتابداران از این ابزار برای تعیین و تبیین نیازهای اطلاعاتی کاربران، بهره برداری می‌کنند. نیازسنجی اطلاعاتی، مقدم به کلیه اقداماتی است که در زمینه طراحی، مجموعه سازی، سازماندهی، ذخیره و اشاعه اطلاعات انجام می‌گیرد. در این پژوهش ضمن بررسی ماهیت نیازها، بطور عام، نیازهای اطلاعاتی تعریف و به صورت مبسوط تبیین شده و سپس موضوع نیازسنجی در حوزه اطلاع‌رسانی، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

به طور کلی نیازسنجی اطلاعاتی از مسئولیتهای مهم کتابخانه و بخش مجموعه سازی می‌باشد. زیرا اصولاً تهیه منابع اطلاعاتی باید براساس نیازهای اطلاعاتی اعضای کتابخانه باشد. هرگونه سهل‌انگاری یا اشتباه در شناخت نیازهای اطلاعاتی منجر به تهیه منابعی می‌گردد که نه تنها تقاضایی از طرف جامعه اصلی کتابخانه برای آنها وجود نخواهد داشت، بلکه هزینه های خرید چنین منابعی و هزینه سازماندهی، آماده سازی، نگهداری، فضا و سایر هزینه های نامربوط اضافی رانیز به کتابخانه تحمیل خواهد کرد. (محسنی، ۱۳۸۲)

بنابراین شناسایی و تشخیص نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان کتابخانه ها از آن جهت از ضرورت حساسیت خاص و بالایی برخوردار است که با وجود حجم روز افزون اطلاعات و هزینه سنگین تهیه منابع اطلاعاتی از یک سو و کمبود منابع مالی از سوی دیگر، هیچ کتابخانه ای نمی تواند تمامی منابع اطلاعاتی را در یک جا گردآورد. از این رو لازم است نیازهای اطلاعاتی واقعی جامعه استفاده کننده به درستی مشخص گردد تا بتوان مناسب ترین منابع اطلاعاتی را گزینش کرد. (بشیری، ۱۳۸۰)

هدف پژوهش:

باتوجه به اهمیت فزاینده ای که نسل جوان و تربیت صحیح وی در سرنوشت کشور دارد، مطرح می شود که

توجه و تأکید به مسائل و امور مرتبط با جوانان بسیار حائز اهمیت بوده و می تواند پیامدهای بسیار مطلوبی را بر جای گذارد که این پیامدها، منجر به شکوفایی نسل جوان و آینده ساز کشور خواهد شد. بنابراین ضرورت ایجاد می کند که جوانان به طور دقیق مورد مطالعه قرار گیرند تا بتوان با شناخت دقیق تری از آنها، به شکل بهینه فعالیتهای مربوط به آنان را هدایت کرد. یکی از این مطالعات مطالعه نیازهای اطلاعاتی اعضای جوان می باشد بویژه در جامعه کنونی با انبوه عظیم اطلاعات و خوشبختانه با رقابت علمی زیادی که بین جوانان بویژه جوانان نخبه و فعال و پر انرژی وجود دارد اطلاعات جزء نیازهای بنیانی و اساسی به منظور ارتقاء سطح علمی، اجتماعی و در نهایت آینده شغلی کشوری باشد. شرط اصلی تشخیص و ارضاء دقیق نیازهای اطلاعاتی نیازسنجی در بین این قشر می باشد.

کشف دقیق نیازهای مطالعاتی به مسئولین کمک خواهد کرد تا برنامه ریزی فرهنگی هدفمند و جهت داری برای جوانان داشته باشند و مطابق با نیاز و علائق آنها منابع را تهیه نمایند. زمانی که منابع با توجه به ذوق و سلیقه آنان تهیه گردد بیشترین کارایی و استفاده را خواهد داشت، در این صورت توسعه فرهنگی ارتقاء خواهد یافت.

امید است که نتایج این تحقیق و بررسی نیاز واقعی و فعلی اعضای جوان بتواند مسئولان را در برنامه ریزی های کوتاه مدت و بلند مدت جهت رفع نیاز اطلاعاتی و پر کردن اوقات فراغت آنان یاری رساند. باشد که بکارگیری نتایج این تحقیق بتواند فردای روشن فرزندان این مرز و بوم را رقم زند.

پیشینه پژوهش:

پژوهش های داخل کشور:

راد، (۱۳۸۲) «بررسی گرایشهای موضوعی استفاده کنندگان کتابخانه های عمومی آستان قدس رضوی» روش تحقیق از نوع پیمایشی و شیوه گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه و برگه های امانت روزانه صورت گرفته است. جامعه مورد مطالعه استفاده کنندگان کتابهای موجود در گرایش و امانت کتابخانه مرکزی بصورت تصادفی می باشد که از مجموع ۳۱۰۰ پرسشنامه ۹۶٪ تکمیل شدند. نتایج نشان می دهد که در مجموع کتابها با

کاربران معلول براساس نیاز آنها تهیه کرده است. جهت تعیین و آگاهی از آخرین نیازهای تغییر یافته در معلولین، این مرکز یک پروژه نیازسنجی شامل بررسی نیازهای کاربران معلول را برگزار کرده است. هدف این نیازسنجی از این قرار است: کمک به برنامه ریزی بلندمدت برای این کاربران، تشخیص دقیق نیازهای آنها، اثبات نیازهایی که می تواند خدمات به کاربران معلول را گسترش دهد، تشخیص و تعیین امکانات موردنیاز جهت دسترسی به نیاز اطلاعاتی آنها. داده ها از طریق کارکنان جمع آوری شد. این داده ها نشان داد که بیشترین نیاز مطالعاتی آنها سرگرمی شخصی و اطلاعات در مورد شغل، توسعه حرفه ای در شغل بوده است. بیشترین خدمات مورد درخواست ارائه خدمات از طریق پست الکترونیکی بوده است. این مرکز براساس تحلیل و بررسی این نیازهای اطلاعاتی یک راهنمای برنامه ریزی جهت دسترسی به این نیازهای اطلاعاتی تهیه کرده است.

میرافلر^۲ (۲۰۰۵) "خدمات کتابخانه ای و نیازهای مطالعاتی مردم فیلیپینو در منطقه بای در سانفرانسیسکو" چکیده: به منظور خدمات رسانی به افراد در کتابخانه، صرفاً به خاطر تهیه کتابها و امکانات کافی و مورد نیاز، این نیازسنجی انجام می گیرد. به منظور ارائه خدمات با بهترین کیفیت نیاز به انجام تحقیق جامعی در مورد استفاده کنندگان و مجموعه کتابخانه وجود دارد. جامعه فیلیپینو دومین گروه بزرگ آسیایی در منطقه بار سانفرانسیسکو است. بنابراین در این تحقیق نیازهای کتابخانه و اینکه چه نوع مواد و خدماتی باید به آنها ارائه شود، بررسی می گردند. این مقاله بانگاهی به داده های جمعیت شناسی (نظیر طبقه بندی مردم از نظر سن، جنسیت، درآمد و...) در این منطقه و بعضی دیدگاههای فرهنگی این مردم و در نهایت پیشنهادات و نظرات آنها جهت استفاده از منابع و مواد کتابخانه و ارائه خدمات به آنها انجام می گیرد. به منظور اطلاع از منابع درخواستی و موردنیاز استفاده کنندگان یک لیست از منابع به صورت آن لاین در اختیار آنها قرار می گیرد. به این ترتیب کتابداران می توانند نیازهای مطالعاتی اعضا را بررسی کرده و منابع اطلاعاتی مورد نیاز آنها را تهیه کنند و تا بتوانند به

موضوعهای ادبیات، علوم عملی و دین پرستارانه ترین و موضوع های هنر و زبان کم استفاده ترین موضوعها بوده اند. اکثر مراجعین را افراد دیپلم قبل از کنکور تشکیل می دهند و ۷۰٪ مراجعین جهت مطالعه کتابهای درسی و کتب کمک درسی به کتابخانه عمومی مراجعه کرده اند. ۶۰٪ مراجعه کنندگان در دسترسی به تمامی منابع موردنیاز خود در کتابخانه موفق نمی باشند. همچنین ضریب همبستگی که بین مجموعه و گرایشهای موضوعی موردنیاز استفاده کنندگان به طور میانگین کمتر از ۷۰٪ همبستگی وجود دارد.

نجفی، (۱۳۸۵)، «بررسی نیازهای مطالعاتی استفاده کنندگان از کتابخانه های مساجد استان تهران» می باشد پژوهش حاضر با استفاده از روش پیمایشی، نیازهای مطالعاتی استفاده کنندگان از کتابخانه های مساجد استان تهران را مورد مطالعه قرار می دهد. نتایج نشان می دهند که مهمترین انگیزه از مراجعه اکثر افراد (۸۱/۶٪) به این کتابخانه ها، استفاده از سالن مطالعه می باشد. در اولویتهای نیاز مطالعاتی، موضوعات علمی با میانگین امتیاز ۴/۰۴ و موضوعات آموزشی و کمک آموزشی با میانگین ۳/۸۷ در بالاترین رتبه ها و موضوعات تاریخی با میانگین امتیاز ۲/۶۱ و موضوعات سیاسی با میانگین امتیاز ۲/۵۱ (از کل ۵ امتیاز) در پایین ترین رتبه ها قرار دارند. در بررسی عوامل موثر بر میزان مراجعه استفاده کنندگان داشتن وقت کافی با امتیاز ۳/۹۰ و علاقه به مطالعه با امتیاز ۳/۸۶ (از کل ۵ امتیاز) از مهمترین عوامل می باشند. همچنین در بررسی عوامل تأثیرگذار بر عدم استفاده، نبود فرهنگ مطالعه با میانگین ۳/۸۹ از مهمترین دلایل ذکر شده است. یافته های بیان می دارد که فرضیه پژوهش تأیید شده و مشخص گردید که نیازهای مطالعاتی استفاده کنندگان، در سطح یکسانی نبوده و گوناگون است.

پیشینه در خارج از کشور :

هل^۱ (۱۹۹۴) "نیازسنجی از کاربران معلول در کتابخانه بزرگسالان" چکیده: مرکز نیازهای خاص کتابخانه عمومی فینیکس آمریکا بعد از انجام این پژوهش، خدماتی را برای

^۲ Mirafior

^۱ Hole

وبراساس رده های موضوعی رده بندی دهدهی دیویی طبقه بندی شده ومطرح گردیده اند.استخراج وتجزیه وتحلیل داده هاو نتیجه گیری شد تا با استفاده ازمشخصه های آماری نظیر فراوانی، درصد و درقالب جدول های آماری مورد تجزیه وتحلیل قرار گیرد. استخراج نتایج با استفاده از نرم افزارهای SPSS انجام گرفت.

جامعه آماری پژوهش:

در این پژوهش جامعه آماری شامل کلیه کاربران و اعضای جوان ۱۵ تا ۲۹ سال کتابخانه های عمومی سطح شهر تهران می باشد. با توجه به آمار گردآوری شده از سطح کتابخانه ها تا پایان بهمن ماه ۱۳۸۶ تعداد کل اعضا برابر ۷۱۰۰۲ نفر بودند که تعداد کاربران جوان آنها بطور تقریبی برابر ۵۳۲۵۰ نفر می باشد. تعداد ۶۰۰ عضو آزمایشی ۵۳۲۵۱ نفر اعضای جوان به عنوان نمونه به روش نمونه گیری خوشه ای متناسب با اندازه وحجم هر منطقه موردبررسی قرارگرفت. کتابخانه های عمومی سطح شهر تهران می باشد و محدوده زمانی تحقیق از ابتدای بهمن ماه ۱۳۸۶ تا پایان خرداد ماه ۱۳۸۷ می باشد که داده های مورد نیاز در این فاصله زمانی گردآوری شده است.

این جمعیت بزرگ خدمات باکیفیت ومتناسب بانیازشان ارائه دهند.

فلمینگ^۱، (۲۰۰۷) "نیاز سنجی اطلاعاتی روی کاربران کتابخانه های مرکزی پزشکی منطقه و یا چریستی".

چکیده بعد از نیاز سنجی روی کاربران که بیشتر پرستاران، پزشکان بالینی و روانشناسان بودند زمان دسترسی به اطلاعات را مهمترین عامل در رفع نیاز اطلاعاتی دانسته اند و پزشکان و پرستاران اطلاعات حرفه ای و متناسب با شغل و حرفه ی خود را در خواست کرده اند. ۹۸٪ آنها نیاز به منابع الکترونیکی و روز آمد پزشکی داشته اند.

روش پژوهش:

این پژوهش، یک پژوهش پیمایشی - توصیفی به صورت مقطعی و از نظر دسته بندی تحقیقات بر حسب هدف از نوع کاربردی می باشد. روش جمع آوری داده ها پرسشنامه ای درقالب ۲۴ سؤال بسته به همراه یک سوال باز طراحی گردید. درهربخش از پرسشنامه متغیرهای مستقل درنظرگرفته شدند، برای مثال جنس، سن، مقطع تحصیلی و وضعیت تأهل به عنوان ویژگی های فردی موردنظر بوده اند ودربخش نیازهامواردی چون موضوعهای موردنیاز در ۹ گروه اصلی با زیرگروههای موضوعی آنها

یافته های پژوهش:

جدول ۱. موضوع های مورد نیاز کاربران به ترتیب اولویت

رئیسه های مورد نیاز	اولویت اول	اولویت دوم	اولویت سوم	متوسط درصد یکی از اولویتهای اول تا سوم
کلیات	۲۹	۱۳	۱۳	۳،۳۷٪
	۵،۳٪	۲،۴٪	۲،۴٪	
فلسفه	۱۱۰	۶۳	۱۷	۱۱،۵۷٪
	۲۰،۱٪	۱۱،۵٪	۳،۱٪	
مذهب	۴۴	۴۰	۱۵	ع،۰۰٪
	۸،۰٪	۷،۳٪	۲،۷٪	
علوم اجتماعی	۵۰	۳۷	۹۸	۱۱،۲۲٪
	۹،۱٪	۶،۸٪	۱۷،۹٪	
زینها	۲۳	۳۶	۲۲	۴،۹۳٪
	۴،۲٪	۶،۶٪	۴،۰٪	
علوم طبیعی	۲۲	۸۹	۳۸	۹،۰۷٪
	۴،۰٪	۱۶،۳٪	۷،۰٪	

^۱ Fleming

۱۵,۸۳٪	۴۲	۷۸	۱۴۰	فناوری و علوم کاربردی
	۷,۷٪	۱۴,۳٪	۲۵,۶٪	
۱۷,۳۷٪	۸۴	۱۲۱	۸۰	هنر
	۱۵,۴٪	۲۲,۱٪	۱۴,۶٪	
۱۱,۶۳٪	۱۰۵	۴۸	۳۸	ادبیات
	۱۹,۳٪	۸,۸٪	۶,۹٪	
۸,۹۰٪	۱۱۲	۲۳	۱۲	جغرافیا و تاریخ
	۲۰,۵٪	۴,۲٪	۲,۰٪	
۱۰۰,۰۰٪	۵۴۶	۵۴۸	۵۴۸	جمع کل
	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	

اجتماعی با ۱۷/۹ درصد اولویت سوم ۵۷/۶ کاربران کتابخانه ها می باشد .

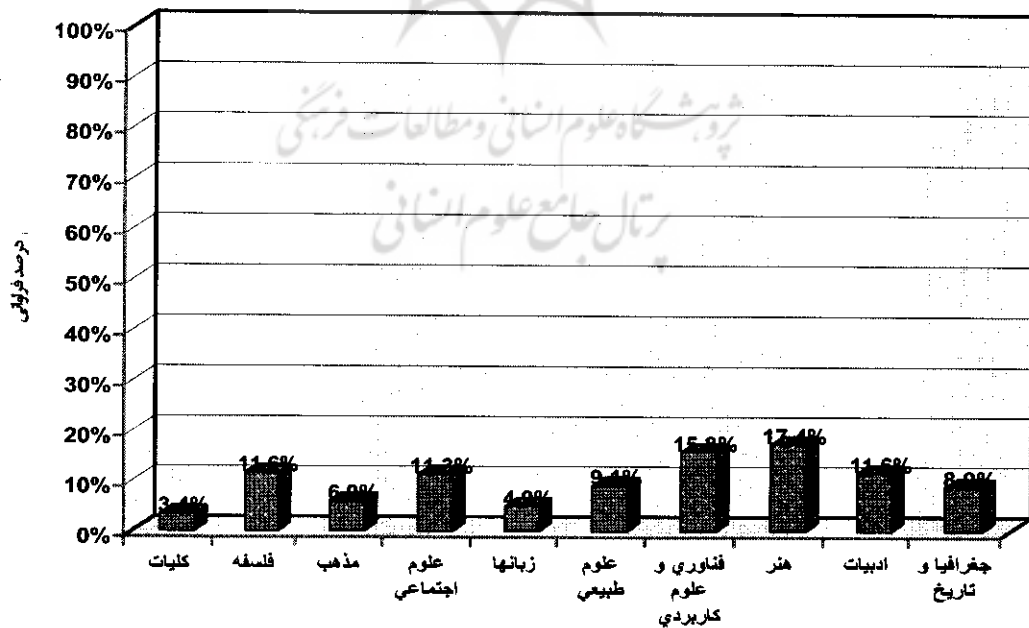
با نگاهی به ستون آخر جدول مشاهده می شود که زمینه هنر با متوسط ۱۷/۳۷ درصد، فناوری و علوم کاربردی با ۱۵/۸۳ درصد، ادبیات با ۱۱/۶۳ درصد، فلسفه با ۱۱/۵۷ درصد، علوم اجتماعی با ۱۱/۲۷ درصد به عنوان یکی از اولویتهای اول تا سوم اعضای کتابخانه های عمومی می باشد. بر این اساس مشاهده می شود که زبانها با متوسط ۴/۹۳ درصد و مذهب با متوسط ۶ درصد کمترین زمینه های مورد نیاز کاربران می باشد.

نتایج بررسیها در جدول انشان می دهد که:

اولویت اول، بیشترین موضوع مورد نیاز به ترتیب : فناوری و علوم کاربردی با ۲۵/۶ درصد، فلسفه با ۲۰/۱ درصد و هنر با ۱۴/۶ درصد اولویت اول، ۶۰/۳ درصد کاربران می باشد.

اولویت دوم، بیشترین موضوع مورد نیاز به ترتیب : هنر با ۲۲/۱ درصد، علوم طبیعی با ۱۶/۲ درصد، فناوری و علوم کاربردی با ۱۴/۲ درصد اولویت دوم ۵۲/۵ درصد کاربران می باشد.

اولویت سوم، بیشترین موضوع مورد نیاز به ترتیب: جغرافیا و تاریخ با ۲۰/۵ درصد، ادبیات با ۱۹/۲ درصد، علوم

نمودار ۱. موضوع های مورد نیاز کاربران کل شهر تهران براساس متوسط درصد اولویتهای اول تا سوم

زیرگروه‌های موضوعی مورد نیاز کاربران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران

جدول ۲. اولویت‌بندی زیرگروه‌های موضوعی مورد نیاز کاربران در کل کتابخانه‌های عمومی شهر تهران

اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول	
۶.۰٪	سرگذشت نامه‌ها	۵.۱٪	عکاسی	۵.۵٪	بهداشت و سلامت
۵.۸٪	آیین زندگی	۴.۶٪	کمک آموزشی و درسی	۵.۱٪	اطلاعات عمومی
۴.۹٪	جغرافیای جهان	۳.۶٪	اخلاق	۴.۷٪	ورزش
۴.۷٪	سیاست	۳.۳٪	موسیقی	۴.۴٪	اخلاق
۴.۴٪	داستانهای ایرانی	۳.۱٪	گیاه‌شناسی	۴.۰٪	نقاشی
۴.۰٪	عشق	۳.۱٪	ورزش	۳.۵٪	سیاست
۳.۵٪	موسیقی	۲.۹٪	دستور زبان انگلیسی	۳.۵٪	تغذیه و رژیم درمانی
۳.۳٪	داستانهای تخیلی	۲.۹٪	داستانهای ایرانی	۳.۵٪	موسیقی
۳.۳٪	تاریخ ایران	۲.۶٪	ریاضیات	۳.۱٪	پزشکی
۲.۷٪	شعر	۲.۶٪	سفالگری	۲.۹٪	آیین زندگی
۲.۷٪	تاریخ جهان	۲.۴٪	آیین زندگی	۲.۹٪	کامپیوتر
۲.۷٪	فیزیک	۲.۴٪	گرافیک	۲.۷٪	منطق
۲.۴٪	نقاشی	۲.۳٪	اطلاعات عمومی	۲.۴٪	داستانهای تخیلی
۲.۰٪	سینما و تئاتر	۲.۲٪	نقاشی	۲.۴٪	داستانهای ایرانی
۲.۰٪	تاریخ عمومی	۲.۲٪	سینما و تئاتر	۲.۲٪	سینما و تئاتر
۱.۶٪	اخلاق	۲.۲٪	معماری	۲.۰٪	طالع بینی
۱.۶٪	اطلاعات عمومی	۲.۰٪	زیبایی‌پوست و مو	۱.۸٪	عکاسی
۱.۶٪	روانشناسی	۲.۰٪	داستانهای تاریخی	۱.۶٪	سرگذشت انبیا
۱.۶٪	اقتصاد	۱.۸٪	طالع بینی	۱.۶٪	دستور زبان انگلیسی
۱.۵٪	پزشکی	۱.۸٪	اسلام	۱.۵٪	اسلام
۱.۵٪	فرهنگ لغات	۱.۸٪	پزشکی	۱.۵٪	ریاضیات
۱.۵٪	تغذیه و رژیم درمانی	۱.۸٪	کامپیوتر	۱.۵٪	زیبایی‌پوست و مو
۱.۳٪	هنرهای دستی	۱.۸٪	داستانهای تخیلی	۱.۵٪	آشپزی
۱.۳٪	دستور زبان انگلیسی	۱.۸٪	شعر	۱.۳٪	مقاله
۱.۱٪	ارواح	۱.۶٪	سرگذشت انبیا	۱.۳٪	حسابداری
۱.۱٪	گرافیک	۱.۶٪	سیاست	۱.۱٪	ارواح
۱.۱٪	گیاه‌شناسی	۱.۶٪	نجوم	۱.۱٪	معماری
۱.۱٪	زیبایی‌پوست و مو	۱.۵٪	دستور زبان فارسی	۰.۹٪	عشق
۱.۱٪	خیاطی	۱.۵٪	زبانهای دیگر	۰.۹٪	گیاه‌شناسی
۱.۱٪	کامپیوتر	۱.۵٪	شیمی	۰.۹٪	مکانیک
۱.۱٪	نمایشنامه	۱.۵٪	تغذیه و رژیم درمانی	۰.۹٪	سرگذشت نامه‌ها
۱.۱٪	عکاسی	۱.۵٪	حسابداری	۰.۷٪	فرهنگ مردم
۰.۹٪	معماری	۱.۳٪	بهداشت و سلامت	۰.۷٪	کتاب کمک آموزشی و درسی
۰.۹٪	اطلسها	۱.۱٪	ارواح	۰.۷٪	شیمی
۰.۹٪	عدالت	۱.۱٪	هنرهای دستی	۰.۷٪	داستانهای تاریخی
۰.۹٪	گلسازی	۱.۱٪	سرگذشت نامه‌ها	۰.۷٪	خیاطی
۰.۷٪	سفالگری	۰.۹٪	عشق	۰.۵٪	دستور زبان فارسی
۰.۷٪	ورزش	۰.۹٪	زبان‌شناسی	۰.۵٪	دستور زبان آلمانی
۰.۷٪	علوم جانوری	۰.۹٪	زمین‌شناسی	۰.۵٪	زبانهای دیگر
۰.۷٪	حسابداری	۰.۹٪	سایر داستانها	۰.۵٪	نجوم

تاریخ عمومی	۵٪	آداب و رسوم	۷٪	ریاضیات	۷٪
مدیریت	۵٪	جغرافیای جهان	۷٪	سرگذشت انبیا	۵٪
کتابهای مقدس	۴٪	تاریخ ایران	۷٪	آشپزی	۵٪
آداب و رسوم	۴٪	مدیریت	۷٪	جغرافیای ایران	۵٪
اقتصاد	۴٪	منطق	۵٪	شیمی	۵٪
گرافیک	۴٪	مجسمه سازی	۵٪	بهداشت و سلامت	۵٪
هنرهای دستی	۴٪	تاریخ جهان	۵٪	حقوق	۵٪
تاریخ ایران	۴٪	گلسازی	۵٪	دستور زبان عربی	۴٪
گلسازی	۴٪	روانکاو	۴٪	روزنامه نگاری	۴٪
دایره المعارفها	۲٪	حقوق	۴٪	سایر داستانها	۴٪
روانکاو	۲٪	عدالت	۴٪	زمین شناسی	۴٪
فرقه های دیگر	۲٪	دستور زبان آلمانی	۴٪	نجوم	۴٪
حقوق	۲٪	دستور زبان عربی	۴٪	روانکاو	۴٪
عدالت	۲٪	کتاب کمک آموزشی و درسی	۴٪	کتاب کمک آموزشی و درسی	۴٪
زبان شناسی	۳٪	علوم جانوری	۴٪	کتابهای مقدس	۴٪
زمین شناسی	۲٪	روزنامه نگاری	۲٪	زبان شناسی	۴٪
کمک آموزشی و درسی	۲٪	کتابهای مقدس	۲٪	کمک آموزشی و درسی	۴٪
سفالگری	۲٪	اقتصاد	۲٪	مجسمه سازی	۴٪
نمایشنامه	۳٪	فرهنگ مردم	۲٪	مقاله	۲٪
شعر	۳٪	فرهنگ لغات	۲٪	علوم کتابداری	۲٪
جغرافیای جهان	۳٪	هواشناسی	۲٪	آداب عبادت	۲٪
کشاورزی	۳٪	آشپزی	۲٪	دستور زبان فارسی	۲٪
		مکانیک	۲٪	آداب و رسوم	۲٪
		کمک آموزشی	۲٪	روزنامه نگاری	۲٪
		مقاله	۲٪		

منابع مورد نیاز جهت کسب اطلاعات

جدول ۳. مقایسه درصد فراوانی منابع اطلاعاتی تألیفی

یا ترجمه موردنیاز

اعضای کتابخانه های شهر تهران	منابع اطلاعاتی تألیفی یا ترجمه موردنیاز
۱۶۲	منابع تألیفی در زمینه های تحصیلی
۳۱,۴٪	
۱۲۲	منابع تألیفی در زمینه های غیر تحصیلی
۲۳,۶٪	
۱۱۱	منابع ترجمه شده در زمینه های غیر تحصیلی
۲۱,۵٪	
۱۶۳	منابع ترجمه شده در زمینه های تحصیلی
۳۱,۶٪	

نتایج جدول بالا در مورد زمینه های مورد نیاز کاربران

در کتابخانه های عمومی شهر تهران نشان می دهد که به ترتیب اولویت و نیاز:

۱- بهداشت و سلامت، اطلاعات عمومی، ورزش و اخلاق به ترتیب با ۵/۵، ۵/۱، ۴/۷ و ۴/۴ درصد به ترتیب زمینه مورد نیاز اولویت اول اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران می باشد.

۲- عکاسی، کمک آموزشی، اخلاق و موسیقی به ترتیب با ۵/۱، ۴/۶، ۳/۶ و ۳/۳ درصد زمینه مورد نیاز اولویت دوم کاربران کتابخانه های عمومی شهر تهران می باشد.

۳- سرگذشت نامه ها، آیین زندگی، جغرافیای جهان و سیاست به ترتیب با ۶، ۵/۸، ۴/۹ و ۴/۷ درصد زمینه مورد نیاز اولویت سوم کاربران کتابخانه های عمومی شهر تهران می باشد.

زمینه های غیرتحصیلی با ۲۳/۶ درصد و منابع ترجمه شده درزمینه های غیرتحصیلی با ۲۱/۵ درصد مورد نیاز اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران جهت رفع نیاز اطلاعاتی می باشد.

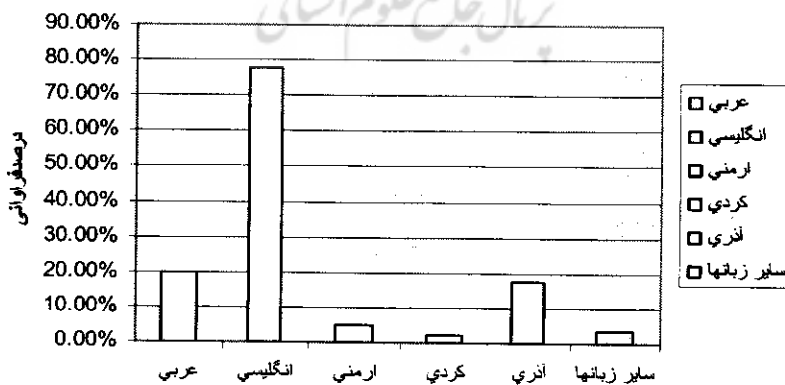
نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می دهد که: در بین اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران مشاهده می شود که به ترتیب اولویت منابع ترجمه شده در زمینه های تحصیلی با ۳۱/۶ درصد، منابع تألیفی در زمینه های تحصیلی با ۳۱/۴ درصد، منابع تألیفی در

جدول ۴. زبان منابع مورد نیاز کاربران جهت کسب اطلاعات

زبان منابع	اعضای کتابخانه های شهر تهران
عربی	۱۰۳
	۱۹,۹%
انگلیسی	۴۰۳
	۷۷,۹%
ارمنی	۲۶
	۵,۰%
کردی	۱۱
	۲,۱%
آذری	۹۲
	۱۷,۸%
سایر زبانها	۱۹
	۳,۷%

آذری زبان با ۱۷/۸ درصد بیشتر از سایر زبانها جزو منابع مورد نیاز کاربران جهت رفع نیاز اطلاعاتی می باشد و در مقابل منابع کردی زبان با ۲/۱ درصد جزو منابع کم طرفدار می باشد.

نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می دهد که به غیر از منابع فارسی: در بین اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران مشاهده می شود که به ترتیب اولویت منابع انگلیسی زبان با ۷۷/۹ درصد، منابع عربی زبان با ۱۹/۹ درصد، منابع

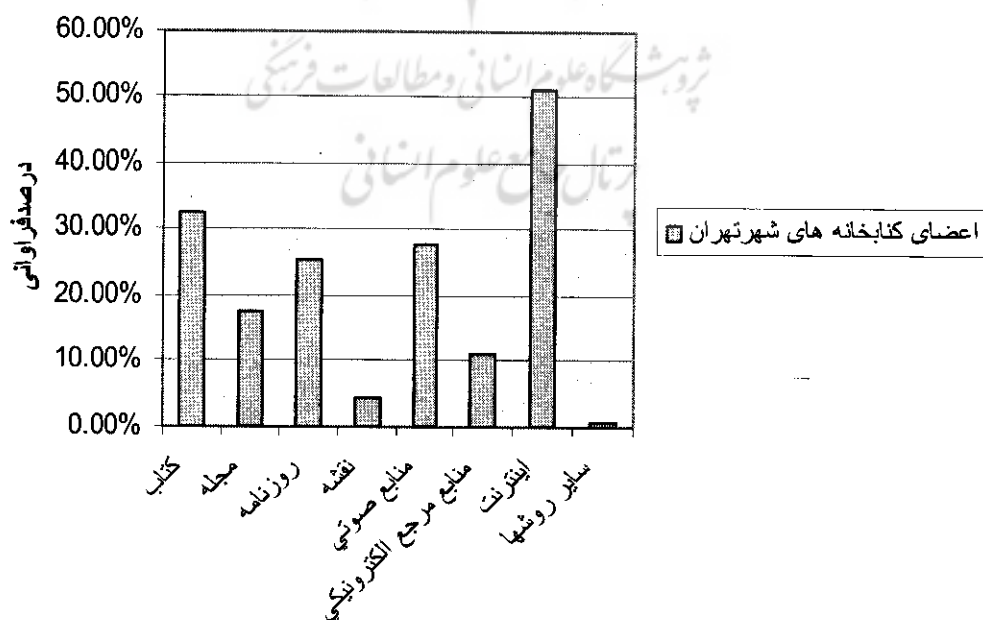
نمودار ۲. زبان منابع مورد نیاز کاربران جهت کسب اطلاعات

منابع چاپی و الکترونیکی مورد نیاز جهت کسب اطلاعات

جدول ۵. مقایسه درصد فراوانی منابع مورد نیاز اعضای کتابخانه های شهر تهران جهت کسب اطلاعات

منابع مورد نیاز	اعضای کتابخانه های تهران
کتاب	۱۶۷
	۳۲,۶٪
مجله	۹۱
	۱۷,۷٪
روزنامه	۱۳۰
	۲۵,۴٪
نقشه	۲۲
	۴,۳٪
منابع صوتی	۱۴۳
	۲۷,۹٪
منابع مرجع الکترونیکی	۵۸
	۱۱,۳٪
اینترنت	۲۶۳
	۵۱,۳٪
سایر روشها	۴
	۰,۸٪

نتایج نشان می دهد که در بین اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران به ترتیب اینترنت با ۵۱/۳ درصد، کتاب با ۳۲/۶ درصد، منابع صوتی با ۲۷/۹ درصد و روزنامه با ۲۵/۴ درصد مورد نیاز اعضا می باشد.

نمودار ۳: مقایسه درصد فراوانی منابع مورد نیاز اعضای کتابخانه های شهر تهران جهت کسب اطلاعات

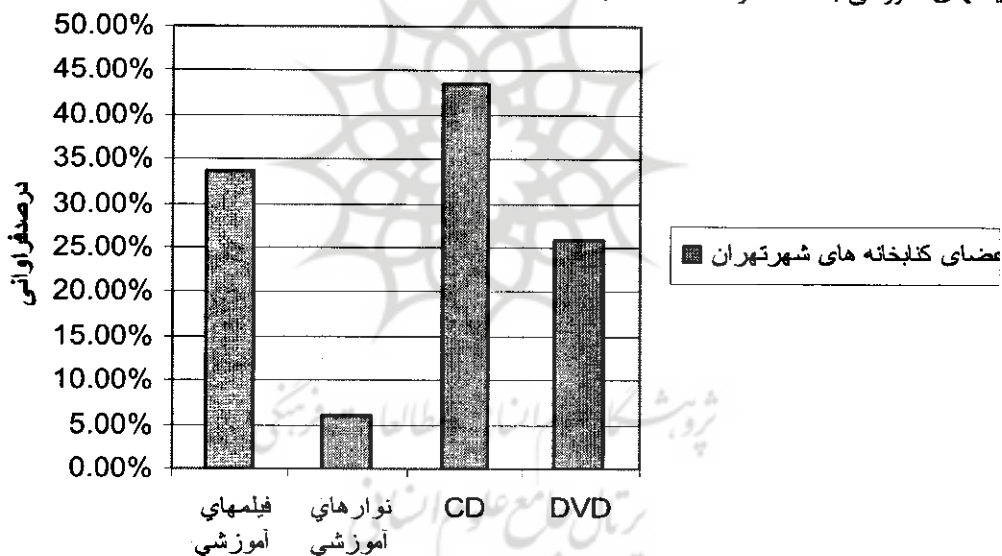
رسانه های دیداری

جدول ۶. مقایسه درصد فراوانی منابع دیداری مورد نیاز جهت کسب اطلاعات

اعضای کتابخانه های شهر تهران	منابع دیداری
۱۷۱	فیلمهای آموزشی
۳۳,۶٪	
۳۱	نوارهای آموزشی
۶,۱٪	
۲۲۲	CD
۴۳,۶٪	
۱۳۲	DVD
۲۵,۹٪	

درصد و نوارهای آموزشی با ۶/۱ درصد مورد نیاز اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران جهت کسب اطلاعات می باشد

نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می دهد که :
در بین اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران مشاهده می شود که به ترتیب CD (لوح فشرده) با ۴۳/۶ درصد و فیلمهای آموزشی با ۳۳/۶ درصد، DVD با ۲۵/۹

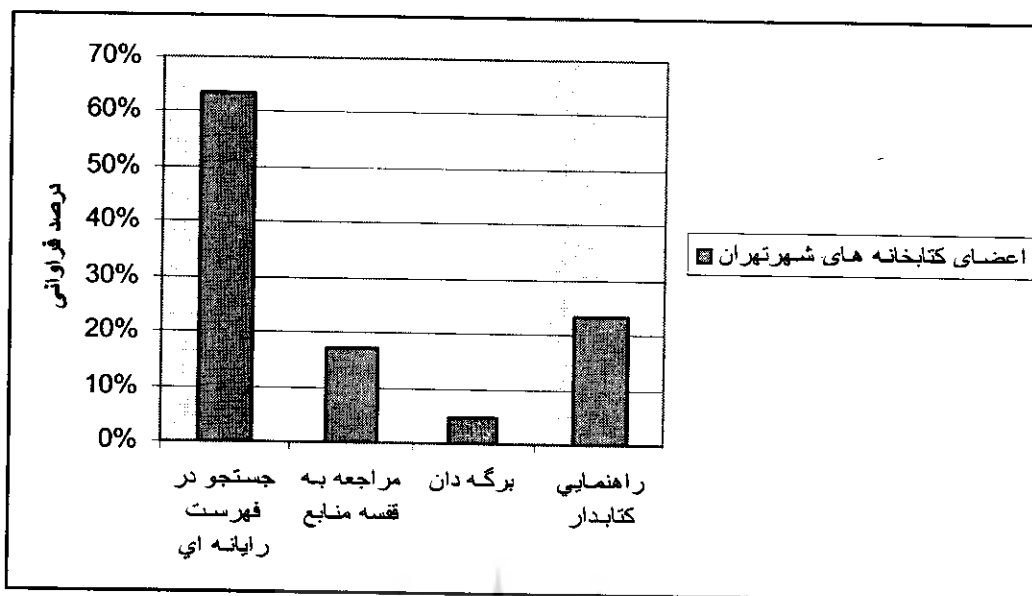
نمودار ۴: مقایسه درصد فراوانی منابع دیداری مورد نیاز جهت کسب اطلاعات

جدول ۷. مقایسه شیوه دسترسی به منابع اطلاعاتی در کتابخانه

اعضای کتابخانه های شهر تهران	شیوه دسترسی
۳۲۳	جستجو در فهرست رایانه ای
۶۳,۴٪	
۹۱	مراجعه به قفسه منابع
۱۷,۳٪	
۲۵	برگه دان
۴,۸٪	
۱۲۳	راهنمایی کتابدار
۲۳,۴٪	

راهنمایی کتابدار با ۲۳/۴ درصد، به عنوان دومین روش مورد علاقه از سوی اعضای کتابخانه ذکر شده است.

یافته های پژوهش در جدول ۷ نشان می دهد که با ۶۳/۴ درصد، جستجو در فهرست رایانه ای به عنوان مهمترین شیوه دسترسی به منابع عنوان شده است.

نمودار ۵. مقایسه شیوه دسترسی به منابع اطلاعاتی در کتابخانه

مقایسه پیشینه ها با تحقیق حاضر:

نتایج این تحقیق نیز مانند تحقیق های مشابه انجام شده قبلی که توسط راد (۱۳۸۲) تحت عنوان «بررسی گرایشهای موضوعی استفاده کنندگان کتابخانه های عمومی آستان قدس رضوی» صورت گرفته است، نتایج نشان می دهد که در مجموع کتابها با موضوع های ادبیات، علوم عملی و دین پرستانه ترین و موضوع های هنر و زبان کم استفاده ترین موضوع ها بوده اند.

همچنین تحقیق دیگری که توسط نجفی (۱۳۸۵)، تحت عنوان «بررسی نیازهای مطالعاتی استفاده کنندگان از کتابخانه های مساجد استان تهران» انجام گرفته است، نتایج نشان می دهد که در اولویتهای نیاز مطالعاتی، موضوعات علمی با میانگین امتیاز ۴/۰۴ و موضوعات آموزشی و کمک آموزشی با میانگین ۳/۸۷ در بالاترین رتبه ها و موضوعات تاریخی با میانگین امتیاز ۲/۶۱ و موضوعات سیاسی با میانگین امتیاز ۲/۵۱ (از کل ۵ امتیاز) در پایین ترین رتبه ها قرار دارند.

از طرفی نتایج این تحقیق نیز مانند تحقیق های مشابه انجام شده در خارج از کشور که توسط هل (۱۹۹۴) تحت عنوان «نیازسنجی از کاربران معلول در کتابخانه بزرگسالان» انجام گرفته است، نشان داد که:

بیشترین نیاز مطالعاتی آنها سرگرمی شخصی و اطلاعات در مورد شغل، توسعه حرفه ای در شغل بوده است. تحقیق دیگری که توسط میرافلر (۲۰۰۵) تحت عنوان «خدمات کتابخانه ای و نیازهای مطالعاتی مردم فیلیپینو در منطقه بای در سانفرانسیسکو» انجام گرفته است، نشان داد که نیازسنجی صرفاً به خاطر تهیه کتابها و امکانات کافی و مورد نیاز انجام گرفته است، در حالیکه پژوهش حاضر بیان می دارد که بیشترین منابع مورد نیاز جهت کسب اطلاعات دسترسی به اینترنت و CD های آموزشی بوده است. همچنین نتایج تحقیق فلمینگ (۲۰۰۷) تحت عنوان «نیازسنجی اطلاعاتی روی کاربران کتابخانه های مرکزی پزشکی منطقه ویا چریستی» نشان داد که ۹۸٪ آنها نیاز به منابع الکترونیکی و روز آمد پزشکی داشته اند.

بحث و نتیجه گیری:

در پاسخ به پرسش اساسی شماره ۱، مبنی بر اینکه «نیازهای اطلاعاتی اعضا در کتابخانه های عمومی شهر تهران چگونه است؟» نتایج نشان می دهد که:

اولویت های نیاز مطالعاتی در کل شهر تهران طبق اولویت اول: موضوع فناوری و علوم کاربردی با ۲۵/۶

منابع:

۱. احمدی فصیح، صدیقه (۱۳۸۵)، ایجاد و گسترش کتابخانه‌های آموزشی و نقش کتابخانه مدرسه در ایجاد عادت مطالعه در دانش‌آموزان. تهران: چاپار.
۲. بابایی، محمود (۱۳۸۲)، نیازسنجی اطلاعات، تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
۳. بشیری، جواد (۱۳۸۰)، نیازسنجی اطلاعات. فصلنامه پیام کتابخانه، سال ۱۱، ص ۱۹-۱۳.
۴. راد، ایرج (۱۳۸۲)، بررسی گرایش‌های موضوعی استفاده‌کنندگان کتابخانه‌های عمومی آستان قدس رضوی، (پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی)، تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم تربیتی ۱۳۸۲.
۵. عمادخراسانی، نسرين دخت (۱۳۸۲)، خدمات عمومی کتابخانه و شیوه‌های آن. تهران: نشر کتابدار.
۶. فتحی و اجارگاه، کوروش (۱۳۸۵)، نیازسنجی پژوهشی (مسأله‌یابی پژوهشی و اولویت‌بندی طرح‌های تحقیقاتی). تهران: آئیژ.
۷. محسنی، حمید (۱۳۸۲)، مجموعه‌سازی و خدمات تحویل مدرک. تهران: نشر کتابدار.
۸. نجفی، هما (۱۳۸۵)، بررسی نیازهای مطالعاتی استفاده‌کنندگان از کتابخانه‌های مساجد، (پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی)، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی.
۹. وزیر پور، مهرداد (۱۳۸۴)، نیازسنجی اطلاعات. کتاب ماه کلیات، شماره ۹۰-۹۱، ص ۱۰۶-۱۰۷.
۱۰. Fleming, Sue. (۲۰۰۷) "conducting a user-centered information needs assessment: the Via Christi Medical Center Libraries." available at: <http://www.pubmedcentral.nih.gov.&http://library.med.utah.edu>.
۱۱. Hole, Wanda; Holt Cynthia. "Adult Library Patrons with Disabilities; An Assessment of Information Access Needs" (۱۹۹۴) available at: www.eric.ed.gov/Eric_wb_portal.
۱۲. Mirafior, Angine. (۲۰۰۵) "Library Services Information Needs of the

درصد، و طبق اولویت دوم موضوع هنر با ۲۲/۱ درصد، و طبق اولویت سوم جغرافیا و تاریخ با ۲۰/۵ درصد، بیشترین نیازهای اطلاعاتی بوده‌اند.

در پاسخ به پرسش اساسی شماره ۲، مبنی بر اینکه "اعضا به چه منابعی جهت کسب اطلاعات نیاز دارند؟" نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد که:

به غیر از منابع فارسی در کل کتابخانه‌های عمومی شهر تهران به ترتیب اولویت منابع انگلیسی زبان با ۷۷/۹ درصد، منابع عربی زبان با ۱۹/۹ درصد، منابع آذری زبان با ۱۷/۸ درصد بیشتر از سایر زبانها جزو منابع مورد نیاز کاربران جهت رفع نیاز اطلاعاتی می‌باشد و در مقابل منابع کردی زبان با ۲/۱ درصد جزو منابع کم طرفدار می‌باشد. بنابراین تهیه منابع به زبان انگلیسی مورد نیاز اعضاست. در کل کتابخانه‌های عمومی شهر تهران به ترتیب اینترنت با ۵۱/۳ درصد، کتاب با ۳۲/۶ درصد، منابع صوتی با ۲۷/۹ درصد و روزنامه با ۲۵/۴ درصد مورد نیاز اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تهران جهت کسب اطلاعات می‌باشد. بنابراین دسترسی به اینترنت جهت کسب اطلاعات ضروری و لازم است. همچنین در کل کتابخانه‌های عمومی شهر تهران به ترتیب CD با ۴۳/۶ درصد و فیلمهای آموزشی با ۳۳/۶ درصد، DVD با ۲۵/۹ درصد و نوارهای آموزشی با ۶/۱ درصد مورد نیاز اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تهران جهت کسب اطلاعات می‌باشد. بنابراین تهیه منابع دیداری شنیداری از جمله CD و نوارهای آموزشی لازم می‌باشد. نتایج پژوهش روشن ساخت که بیشترین منابع مورد نیاز جهت کسب اطلاعات دسترسی به اینترنت و CDهای آموزشی بیشترین رسانه‌های مورد نیاز اعضای جوان بوده است.

در پاسخ به پرسش اساسی شماره ۳، مبنی بر اینکه "کدام شیوه دسترسی به منابع اطلاعاتی مورد نیاز اعضا می‌باشد؟" نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد که:

جستجو در فهرست رایانه‌ای با ۶۳/۴ درصد، از سوی اعضا به عنوان مهمترین شیوه دسترسی به منابع در کتابخانه عنوان شده است. راهنمایی کتابدار با ۲۳/۴ درصد، به عنوان دومین روش مورد نیاز از سوی اعضای کتابخانه ذکر شده است.

Filipino Community In the San
Francisco Bay Area".availableat:
[www.eric .ed.gov/Eric](http://www.eric.ed.gov/Eric) web portal.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی